
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

УДК 371.13:37.035.3

Ігор Андрощук

**МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ
ТА ТЕХНОЛОГІЙ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАУРОЧНОЇ
ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті визначено основні підходи до поняття «модель» й представлено модель системи професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів. Акцентовано увагу на меті, що відображена в цільовому блоці й визначає спрямованість освітнього процесу. Виокремлено теоретико-методологічний блок, що містить авторську концепцію, методологічні підходи та принципи. Схарактеризовано змістово-процесуальний блок, який відображає організаційно-педагогічні умови, етапи, зміст, технології, форми, методи та навчально-методичний комплекс. Виокремлено діагностувально-результативний блок, що містить методики діагностування, компоненти, критерії та рівні готовності й результат.

Ключові слова: модель, моделювання, вчитель трудового навчання та технологій, позаурочна художньо-технічна діяльність учнів, мета, компоненти.

In the article, the main approaches to the concept of «model» as a certain graphic description of the specialists' training system, which reflects the main components of this system have been defined. Based on the analysis of the main approaches to the structural components of the model for the specialists' training system, the model of future handicraft and technology teachers' training for the organization of students' extracurricular artistic and technical activities has been presented. It consists of the goal block, the theory and methodology block, the content and procedure block and the identification and results block. Specific attention has been paid to the goal, which is reflected in the goal block and consists in developing future handicraft and technology teachers' readiness to organize students' extracurricular artistic and technical activities and defines the focus of the education process. Relevant theoretical and methodological foundations have been outlined. They include the author's conception, methodological approaches (systemic, competency-based, activity-based, developmental, personality-oriented, culturological, axiological) and principles (general didactic and specific) of future handicraft and technology teachers' training for the organization of students' extracurricular artistic and

technical activities. The content and procedure block has been described. It reflects organizational and pedagogical conditions, stages, content characteristics, pedagogical technologies, forms, teaching methods and educational and methodical support. The identification and results block has been analyzed. It is aimed at identifying the levels, components, criteria and results of future handicraft and technology teachers' readiness to organize students' extracurricular artistic and technical activities. Relevant conclusions have been drawn on the effectiveness of the model aimed at enhancing the level of future handicraft and technology teachers' readiness to organize students' extracurricular artistic and technical activities in particular and professional activities in general.

Keywords: *model, modeling, handicraft and technology teacher, extracurricular artistic and technical activities of students, goal, components.*

В сучасних умовах оновлення української школи виникає потреба в оновленні підходів до організації позаурочної діяльності учнів, зокрема і художньо-технічної. Сучасний вчитель трудового навчання та технологій має характеризуватися високим рівнем професійної компетентності, мобільності, здатністю до організації та здійснення урочної та позаурочної діяльності учнів. Враховуючи незначну кількість годин, що відводиться на уроки трудового навчання, важливу роль щодо залучення учнів до різних видів творчості, зокрема і художньо-технічної належить позаурочній діяльності. Саме тому важливо у закладах вищої освіти забезпечити всі умови для формування готовності у майбутніх учителів трудового навчання та технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів. В контексті цього особливої актуальності набуває обґрунтування моделі професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів.

Результати аналізу психолого-педагогічних джерел свідчать, що окремі аспекти професійної підготовки вчителя технологій розглядалися у дослідженнях А. Грітченка, Р. Гуревича, О. Коберника, М. Корця, Є. Кулика, В. Мадзігона, В. Стешенка, Г. Терещука, В. Титаренко, С. Ткачука, Д. Тхоржевського, В. Юрженка та інших науковців; теоретико-методичні засади становлення і розвитку позаурочної навчально-виховної діяльності розкрито в роботах Л. Березівської, О. Білошицького, І. Винниченко, О. Кордуна, К. Корсака, Н. Ничкало, Т. Сущенко, Н. Харієнко, Т. Цвірової та інших науковців. Серед значної кількості цих досліджень є такі, що порушують проблеми професійної підготовки педагогів до роботи у системі позаурочної роботи (О. Биковська, С. Васильченко, В. Вербицький, Т. Дем'янюк, Б. Кобзар, В. Кутєв, І. Кучерявий, В. Моляко, І. Первушевська, Г. Пустовіт, Т. Сиротенко, Ю. Столяров, Г. Троцько та ін.). Однак проблема підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до організації позаурочної

художньо-технічної діяльності учнів не знайшла належного висвітлення у наукових дослідженнях.

Метою статті є обґрунтування та розкриття моделі системи професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів.

Зазначимо, що у словниках та енциклопедіях модель тлумачиться як: уявна чи матеріальна характеристика об'єкта, що відображає або відтворює об'єкт й здатна замінювати його з метою вивчення, що дає змогу отримати нову інформацію про досліджуваний об'єкт [1]; система, дослідження якої є засобом одержання інформації про іншу систему [2, с. 290]; «уявна або матеріально-реалізована система, яка відображає або відтворює об'єкт дослідження (природний або соціальний) і здатна змінювати його так, що її вивчення дає нову інформацію стосовно цього об'єкта» [3, с. 648].

За визначенням В. Бикова, модель – це деякий опис системи, що характеризує такі її особливості, що відображають цілі побудови та використання моделі [4]. Науковці К. Щербакова та Л. Макаренко модель освіти розглядають як «образ, схему, опис системи освітніх об'єктів, які між собою взаємодіють на підставі норм, правил, розроблених суспільством на відповідному етапі свого історичного розвитку» [5]. Загалом узагальнення сучасних підходів до сутності поняття «модель» дає змогу виокремити такі її ознаки: штучно створений зразок; структура, яка відтворює частину дійсності в спрощеному вигляді; наочна форма відпрацювання оригіналу, конкретний образ об'єкта, у якому відбиваються реальні або передбачувані властивості [4; 6; 7].

Категорія «модель» тісно пов'язана з «моделюванням», яке потрактовують як процес побудови й вивчення моделей існуючих предметів і явищ та конструйованих об'єктів для виявлення або покращення їхніх характеристик, раціоналізації способів побудови, управління ними та ін. [8, с. 380]. Аналіз досліджень із проблеми показав, що моделюванням називають дію, за наявності компонентів: мета моделювання; об'єкт моделювання; власне моделі; ознаки, якими повинна володіти модель залежно від природи об'єкта моделювання [9].

У контексті нашого дослідження об'єктом моделювання є система підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів.

За результатами аналізу основних підходів до структурних компонентів моделі системи підготовки майбутнього фахівця, нами розроблено модель професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів, яка містить такі блоки: цільовий, теоретико-методологічний, змістово-процесуальний, діагностувально-результативний (рис. 1).

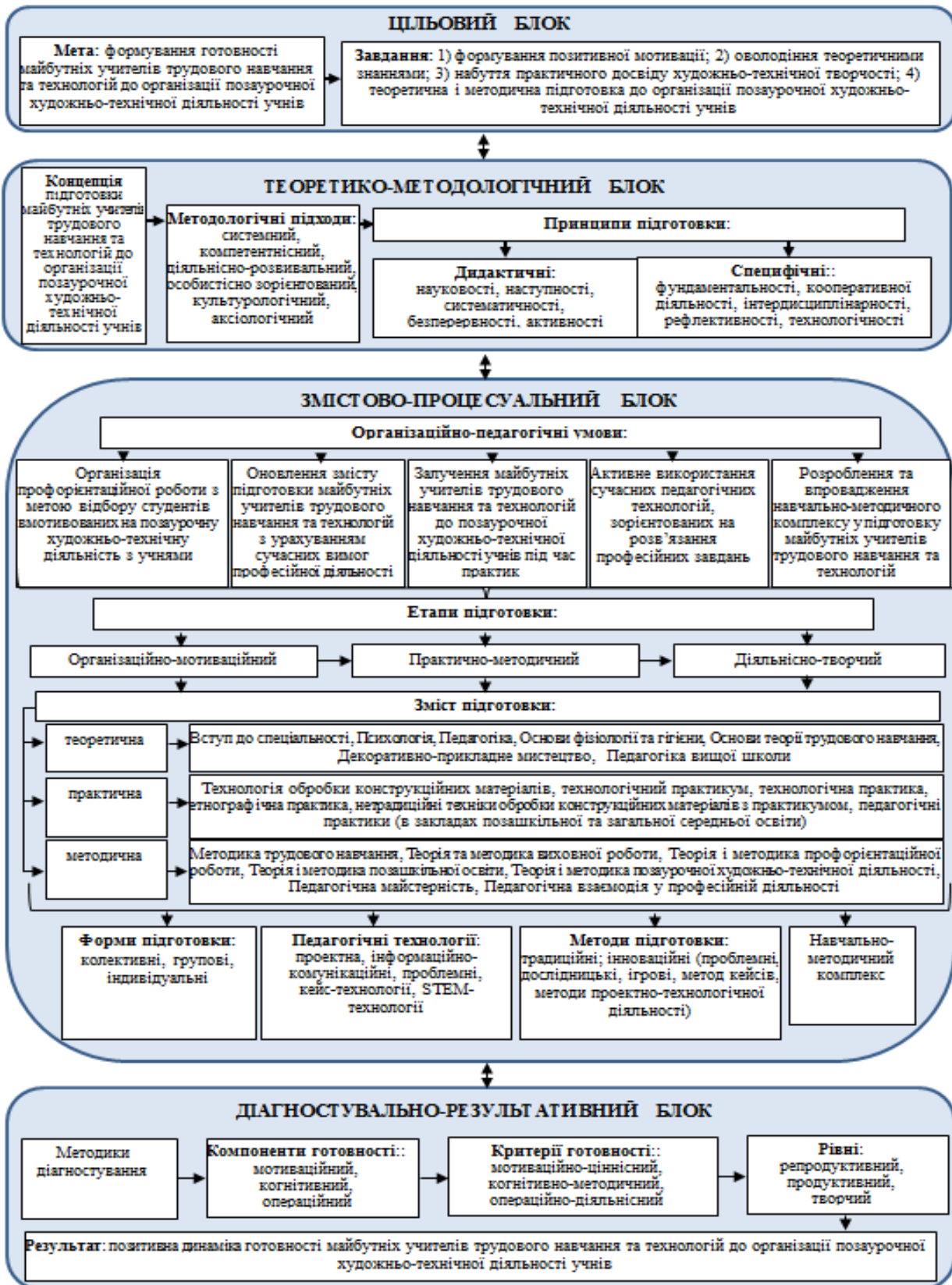

Рис. 1. Модель системи професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів

Цільовий блок визначає цілі професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій зокрема щодо організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів. В контексті дослідження цілі підготовки розглядаємо як кінцевий результат діяльності, поняття, що за своїм обсягом менше, ніж мета і є її складовою. Саме у цілях конкретизується загальна мета підготовки фахівця. Мета обумовлена потребами суспільства й соціальним замовленням закладів загальної середньої освіти щодо підготовки означених фахівців й визначає результат освітнього процесу загалом. Реалізація мети здійснюється через систему чітко визначених завдань, що є своєрідними проміжними цілями. На думку І. Подласого [10, с. 128] саме цілям підпорядковуються такі структурні компоненти освітнього процесу як зміст, технології, форми, методи підготовки. Відповідно до цього підходу цілі науковцями розглядаються як важливий системоутворюючий чинник.

Теоретико-методологічний блок містить авторську концепцію професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів, методологічні підходи та принципи підготовки. До основних методологічних підходів, які покладено в основу їхньої підготовки, нами віднесено: системний, компетентнісний, діяльнісно-розвивальний, особистісно зорієнтований, культурологічний, аксіологічний.

В контексті дослідження нами умовно виокремлено дві групи принципів підготовки: дидактичні (загальні принципи підготовки, які покладено в основу професійної підготовки фахівців) та специфічні (принципи підготовки, які відображають особливості професійної діяльності вчителів технологій та специфіку позаурочної художньо-технічної діяльності учнів).

Основними загальнодидактичними принципами, які покладено в основу підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій є: науковості, наступності, систематичності, безперервності, активності. До специфічних принципів нами віднесено: фундаментальності, кооперативної діяльності, інтердисциплінарності, рефлексивності, технологічності.

Змістово-процесуальний блок містить організаційно-педагогічні умови, етапи, зміст, педагогічні технології, форми, методи підготовки та навчально-методичний комплекс.

Реалізація системи здійснюється під час умовно виокремлених трьох етапів підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів: організаційно-мотиваційного (спрямований на формування у майбутніх учителів технологій потреби щодо організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів); практично-методичного (забезпечує формування у майбутніх учителів технологій професійно важливих якостей, професійних знань, умінь та навичок щодо організації та здійснення позаурочної художньо-технічної діяльності учнів); діяльнісно-творчого (спрямований

на удосконалення професійних знань, умінь та навичок щодо організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів не лише в типових, а й нестандартних ситуаціях з метою їх творчого застосування).

Поетапність підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів здійснюється за допомогою змістового компоненту. Зазначимо, що враховуючи особливості професійної діяльності, в змісті нами виокремлено теоретичну, практичну та методичну підготовку.

До найбільш ефективних педагогічних технологій підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій нами віднесено: проектну, інформаційно-комунікаційні, проблемні, кейс-технології та STEM-технології. Основними формами підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів є: колективні, групові, індивідуальні. Основними методами підготовки означених фахівців є: проблемні, дослідницькі, ігрові, метод кейсів, методи проектно-технологічної діяльності.

Важлива роль у підготовці майбутніх вчителів трудового навчання та технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів належить навчально-методичному комплексу, який містить стандарт, освітні програми підготовки за першим (бакалаврським) та другим (магістерським) рівнями вищої освіти; навчальні посібники; комплекси з навчальних дисциплін; програму та методичні рекомендації до проведення педагогічних практик в закладах позашкільної, загальної середньої та вищої освіти.

Діагностувально-результативний блок містить методики діагностування, компоненти, критерії та рівні готовності й результат підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів.

Таким чином, обґрунтована модель системи професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів, яка забезпечує цілісність підготовки означених фахівців, формування їх готовності до педагогічної діяльності та позаурочної художньо-технічної зокрема. Реалізується модель у єдності та взаємозв'язку всіх її компонентів. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в проектуванні змісту підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, що сприятиме ефективній реалізації розробленої моделі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Философский энциклопедический словарь / под. ред. А. М. Прохорова. Москва: Сов. энцикл., 1989. 815 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид., доп. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
3. Енциклопедія освіти / АПН України; гол. ред. В. Г. Кремень; [заст.

- гол. ред.: О. Я. Савченко, В. П. Андрущенко; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва]. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. Київ : Атіка, 2008. 684 с.
 5. Щербакова К. Й., Макаренко Л. В. Вступ до спеціальності: навч.-метод. посіб. Донецьк: ЛАНДОН-ХХІ, 2011. 199 с.
 6. Зязюн І. Я. Педагогічна психологія чи психологічна педагогіка. *Етика естетика педагогічної дії*: зб. наук.-практ. конф. / Ін-т пед. освіти дорослих НАПН України. Київ; Полтава, 2012. Вип. 3. С. 20–37.
 7. Винославська О. В. та ін. Психологія: навч. посіб. / наук. ред. О. В. Винославська. Київ: ІНК ОС, 2005. 252 с.
 8. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. Київ: Педагогічна думка, 2001. 516 с.
 9. Балаєва К. С. Моделювання підготовки фахівців дошкільного профілю до застосування інноваційних технологій у професійній діяльності. *Педагогічний процес: теорія і практика*. Київ: Едельвейс, 2014. Вип. 3. С. 78–83.
 10. Подласый И. П. Педагогика. Москва: Владос, 2002. Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. 576 с.